

issledovanie s predvaritel'nym ocherkom uspehov psihologii so vremen Bjekona i Lokka) / S. S. Gogockij. – K.: tip. V. A. Menchic, 1877. – 156 s.

7. Grushevs'kyj M. S. Dijal'nist' Istorychnoi' sekcii' pry Vseukrai'ns'kij Akademii' nauk ta zv'jazanyh z neju istorychnyh ustanov Akademii' v rr. 1929–1930 / M. S. Grushevs'kyj // Cohan' P., Ul'janovs'kyj V., Kirzhajev S. M. S. Grushevs'kyj i Asademia: Ideja, zmagannja, dijalt'nist'. – K., 1993. – S.269–296.

8. Grushevs'kyj M. S. Spomyny. Publikacija S. Bilokonja / M. S. Grushevs'kyj // «Kyj'v». – 1988. – №9. – S.115–149.

9. Dragomanov M. P. Predislovie. Zamechanie o sistematicheskom izdaniu proizvedenij malorusskoj narodnoj slovesnosti / M. P. Dragomanov // Malorusskie narodnye predanija i rasskazy: Svod M. Dragomanova. – K.: Tipografija M. P. Frica, 1876. – S.14–24.

10. Jetnograficheskoe obozrenija. Izdanie Jetnograficheskago otdela Imperatorskago obshhestva ljubitelej estestvoznaniu, antropologii i jetnografii, sostojashhago pri Moskovskom Universitete. – 1895. – №3. – 182 s.

11. Instytut Literatury Nacional'noi' Akademii' Nauk Ukrai'ny. – F.5. – Spr.1272. – 173 ark.

12. Instytut Rukopysu Nacional'noi' biblioteki Ukrai'ny imeni V. I. Vernads'kogo. – F. I. – Spr.22380. – 124 ark.

13. Zhytec'kyj I. Kyi'vs'ka gromada za 60–h rokiv / I. Zhytec'kyj // Ukrai'na: naukovyj dvomisjachnyk ukrai'noznavstva. – 1928. – Kn.1. – S.91–125.

14. Katrenko A. M., Katrenko Ja. A. Nacional'no–kul'turna ta politychna dijalt'nist' Kyi'vs'koi' gromady (60–90–ti roky XIX stolittja) / A. M. Katrenko, Ja. A. Katrenko. – K., 2003. – 180 s.

15. Knyga v Ukrai'ni, 1861–1917: Materialy do repertuaru ukr. kn. Vyp.10 «M» / NAN Ukrai'ny. Nac. b–ka Ukrai'ny im. V. I. Vernads'kogo; Zibraly: S. J. Petrov, S. S. Petrov; Nauk. red. V. Ju. Omel'chuk. – K., 2007. – 486 s.

16. Kostomarov v peterburz'kij gromadi 1860–h. Z spomyniv Vol. Menchycja (Spogady zapysani A. Myhalechem) // Ukrai'na. Naukovyj dvomisjachnyk ukrai'noznavstva. – 1925. – Kn.3. – 1925. – S.66–68.

17. Kucherenko M., Pan'kova S., Shevchuk G. Ja buv i'h starshyj syn (rid Myhajla Grushevs'kogo) / M. Kucherenko, S. Pan'kova, G. Shevchuk. – K.: Vyd–vo «Kyj», 2006. – 662 s.

18. Polozhenie o gosudarstvennom' opolchenii. – K.: tip V. A. Menchic, 1877. – 24 s.

19. Rusov O. O. Kak ja stal chlenom «Gromady» / O. O. Rusov // Rusov O. O. Shhodennyky ta spogady / Uporjadkuvannja, pidgotovka do ruku, vstupna stat'ja, komentra O. Ja. Rahna. – Chernigiv: Desna Poligraf, 2011. – S.166–180.

20. Savchenko F. Zaborona ukrai'nstva 1876 / F. Savchenko. – Harkiv–Kyj'v, 1930. – 415 s.

21. Stecenko L. V. A. Menchyc' (do 50–richchja z dnja smerti) / L. V. Stecenko // Narodna tvorchišt' ta etnografija. – 1966. – №2. – S.87–88.

22. Stecenko L. V. Zabuta storinka mynuloگو / L. V. Stecenko // «Dnipro». – 1967. – №3. – S.132–135.

23. Studyns'kyj K. J. Galychyna j Ukrai'na v lystuvanni 1862–1884 rr. Materialy do istorii' ukrai'ns'koi' kul'tury v Galychyni ta i'i' zv'jazkiv z Ukrai'noju / K. J. Studyns'kyj. – Harkiv–Kyj'v, 1931. – 604 s.

24. Tobilevych S. V. Zhytje Ivana Tobilevycha (Karpenka–Karogo) / S. V. Tobilevych // Literaturno–naukovyj visnyk. Richnyk XVI, T. LXIII, Kn. IX. – K.: Drukarnja 1–oi' Kyi'vs'koi' drukars'koi' spilky, 1913. – S.375–387.

25. Ukrai'ns'ka identychnist' i movne pyttannja v rosij's'kij imperii': sprobna derzhavnogo reguljuvannja (1847–1914). Zbirnyk dokumentiv i materialiv. – K.: In–t istorii' Ukrai'ny NAN Ukrai'ny, 2013. – 810 s.

26. Ushkalov L. V. Ljudyna mezhi: Skovoroda v recepcii' Myhajla Dragomanova / L. V. Ushkalov // Skovoroda, Shevchenko, feminizm...: Stati 2010–2013 rokiv. – Harkiv: Majdan, 2014. – S.49–62.

27. Chagovec' V. Vladimir Amvrosievich Menchic (nekrolog) / V. Chagovec' // Kievskaja mysl'. – 1916. – 20 marta. – №80. – S.3.

28. Cherepica V. N. Zven'ja edinoj cepi: Bol'shie i malee sobytija v istorii Grodnenshhiny XIX – XX stoletij: monografija / V. N. Cherepica. – Grodno: GrGU, 2009. – 607 s.

29. Jas' O. V. Myhajlo Grushevs'kyj u koli rodynnogo seredovyshha (Kucherenko M. O., Pan'kova S. M., Shevchuk G. V. Ja buv i'h starshyj syn (rid Myhajla Grushevs'kogo) / Nauk. red. L. Vynar; vidp. za vypusk T. Homenko. – K.: Vyd–vo «Kyj», 2006. – 662 s.) / O. V. Jas' // Ukrai'ns'kyj arheografichnyj shhorychnyk. – 2007. – №12. – S.780–784.

Hordiichuk M. H., postgraduate student of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), myronio1991@gmail.com

Volodymyr Menchys (1837–1916) and Kyiv Old Hromada

The article looks at the participation of V. Menchys in Kyiv Old Hromada (Old Community). It represents the historiographic review of V. Menchys's activity, analyzes relations with the representatives of Kyiv Hromada movement, his contribution to ethnographic researches of the Southwestern Branch of the Imperial Russian Geographical Society. The article presents the try to reconstruct participation of V. Menchys in publishing activity of Kyiv Stara Hromada (Old Community). Using a number of facts author reckons V. Menchys among the society of Ukrainophiles which was called Kyiv Old Hromada in domestic historiography. Importance of V. Menchys among Kyiv Hromada members is defined by his participation in spreading of Ukrainophile literature through his own bookshop chain.

Keywords: Kyiv Old Hromada (Stara Hromada), Volodymyr Menchys, the Southwestern Branch of the Imperial Russian Geographical Society, ethnographic collection, printing house.

Gordijchuk M. G., aspirant, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), myronio1991@gmail.com

Владимир Менциц (1837–1916) и Киевская Старая громада

Освещается участие В. Менцица в Старой Киевской громаде. Подано историографический обзор деятельности В. Менцица, проанализированы связи с представителями киевского городского движения, его вклад в этнографические исследования Юго-Западного отдела Русского географического общества. Проведена попытка реконструкции участия В. Менцица в издательской деятельности Киевской Старой громады. На основании ряда фактов автор относит В. Менцица к кружку украинофилов, что в отечественной историографии получило название Киевская Старая громада. Весомость фигуры В. Менцица среди киевских горожанцев определяется его причастностью к распространению украинофильской литературы через собственную сеть книжных магазинов.

Ключевые слова: Старая Киевская община, Владимир Менциц, Юго-Западный отдел Русского географического общества, этнографический сборник, типография.

* * *

УДК 168.522

Білик Н. І.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства, Тернопільський національний економічний університет (Україна, Тернопіль), nadia-biluk@ukr.net

РЕЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХРИСТІАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ТВОРЧОСТІ БОГДАНА ЛЕПКОГО

На основі друкованих матеріалів досліджено своєрідність рецепції української християнської культури в творчості Б. Лепкого.

Рецепція української християнської культури у творчості Богдана Лепкого відобразила авторську культурологічну концепцію, основною тезою якої була ідея самодостатності національної культури та її взаємозв'язку з культурами інших народів. Керуючись загальнолюдськими цінностями, митець виступив за збереження духовної спадщини українського народу, як основи національної ідентичності в ХХ столітті.

Ключові слова: Б. Лепкий, українська християнська культура, творчість.

В історії української культури Богдан Лепкий займає одне з найвизначніших місць як письменник, вчений, перекладач, критик, публіцист, промовець, педагог, художник, мистецтвознавець. Його внесок у справу популяризації духовних надбань українського народу може дорівнювати спадщині таких представників доби модерного націотворення, як Андрей Шептицький чи Іван Франко.

Огляд новітньої літератури дає підстави стверджувати, що значна увага дослідників приділена письменницькій спадщині Богдана Лепкого, про що свідчать захист дисертацій О. Царик, О. Костецької, Н. Лупак, О. Кордонця, ін. Поза колом наукових зацікавлень лепкознавців залишились культурологічні студії митця про українську

християнську культуру. Актуальність дослідження теми не заперечують публікації автора статті [1], О. Федорука [2], Н. Стрілець [3] тощо.

Завдання дослідження – проаналізувати своєрідність рецепції української християнської культури в творчості Богдана Лепкого.

Українська християнська культура займала особливе місце у житті й творчості Богдана Лепкого (1872–1941), визначного представника духовної еліти України. Тяжіння митця до релігійного малярства обумовлене кількома чинниками. Головним фактором впливу на цей процес було родинне середовище – греко-католицьке духовенство, яке виховало в юного Богдана повагу до тисячолітньої української історії, культури, мови, християнської віри і церкви.

Релігійні переконання та естетичні смаки митця безпосередньо утверджувалися насамперед завдяки його батькові о. Сильвестрові Лепкому та дідусяві о. Михайлові Глібовицькому, котрі творили духовну атмосферу, проіняту ідеєю самотності української християнської церковної традиції [1]. Нащадок греко-католицького священнического роду отримав ґрунтовну освіту завдяки родинному вихованню. Його батько був особистістю багатогранною: «На ізуст умів Шекспіра, Шіллера, Гетого, Байрона, гарно грав на скрипці, знав теорію музики і як теолог писав німецькою мовою вірші, котрі друкували німецькі тижневики. По-польськи віршував... вправно... Мав дуже добру пам'ять. Як молодий священник знав напам'ять Святе Письмо і богослужбні книги...»; «провадив гарний церковний хор»; був «відомий у літературі під псевдонімом Марка Мурави» [3, с. 10–11]. Саме від батька майбутній письменник почув перші лекції з історії християнської культури. Мати – Домна з роду Глібовицьких – «прегарно співала при гітарі народних пісень» і «гарно малювала», вона передала у спадок Богданові нахил до малярства. Навчаючись у гімназії в Бережанах, майбутній письменник жив у діда Михайла Глібовицького, який «знався ще за молодих літ» із Маркіяном Шашкевичем, «приймав участь у його задумах великих і мав навіть рукописи його проповідей і деякі книжки з його автографами», згодом «дві з них Б. Лепкий зберігав у своїй бібліотеці у Кракові» [3, с. 14].

Український мистецтвознавець О. Федорук наголосив на багаторічній дружбі о. Сильвестра Лепкого та художника Корнила Устияновича, що вплинула на формування мистецьких смаків Богдана [2, с. 52]. Саме батько хотів бачити сина малярем, тому всіляко підтримував його зацікавлення мистецтвом, а згодом наполіг на вступі Богдана до Віденської академії мистецтв, де хлопець провчився менше року (фахову освіту Б. Лепкий здобув на філософському факультеті Львівського університету. – Н. Б.). «Друга обставина, що визначила мистецькі уподобання Б. Лепкого, пов'язана з діяльністю мандрівних художників, які по селах розмальовували церкви...» [2, с. 52]. Таким чином, глибокі релігійно-мистецькі переживання з дитячих та юнацьких літ, що постали на сторінках спогадів митця «Казка мого життя», мали під собою поважне підґрунтя.

Пієтизм Б. Лепкого до християнських традицій і здобутків проявився у ліричному змалюванні давніх дерев'яних церков Східної Галичини, які яскраво характеризували глибоку духовність та оригінальність української сакральної культури. «Перший спомин» у

спогадах письменника був про стареньку «дерев'яну церквочку» св. Параскеви у с. Крегулець, що «перша чула... шеліт молитви, перша бачила... перший лет в країну тайн незбагнених...» [5, с. 10]. Навчаючись у Бережанській гімназії, Богдан Лепкий радо відвідував Службу Божу в церкві св. Миколая, збудовану в Бережанах у 1691 р. А на вакаціях любив слухати церковні проповіді свого батька о. Сильвестра у стінах давніх дерев'яних церков, що збереглися у Поручині та Жукові на Бережанщині [5, с. 118–252].

У спогадах Б. Лепкого також чимало місця приділено давній українській іконі та її творцям. Іконописцеві з народу Хомику адресовано такі слова: «Я дуже любив дивитися, як Хомики з відхненням апостольським обличчям komponували якийсь релігійний образ і як на крейдяні контури накладали краски. Робив це просто з голови, без моделі, імпровізував... Боже мій! Скільки таких Хомиків потонуло в морі нашого забуття!.. Скільки разів дивимося на якийсь образ у церкві або на портрет у хаті й кажемо: «Який добрий малюнок. Цікаво, хто його малював? Мабуть, якийсь чужинець», – заспокоюємо себе. А всілякі Іванські, Юрки Райзнери та Хомики лежать тихо в забутих могилах» [5, с. 56]. Прочитовані рядки свідчать, як високо цінував Б. Лепкий давні ікони роботи народних майстрів. Порівняння митця з апостолом не випадкове, ним письменник підкреслював ідею святості, яку випромінював іконопис.

Богдан Лепкий ставився до ікони з надзвичайним пієтизмом, а до творців сакрального мистецтва – з особливою шаную. Про ікону митець писав, як про дар Божий, що створює в душі молитовний настрій. У цьому контексті цінним для розуміння релігійно-естетичної концепції Б. Лепкого є його спогади про ікони у Зарваниці й Краснопуці. Професор Лепкий був великим шанувальником ікони Богоматері у Зарваниці. Друга частина спогадів письменника не випадково має назву «До Зарваниці!»; тут автор описав, як побожна Богданова мати, ім'я Домна, вимолвила у чудотворної ікони Діви Марії здоров'я для свого хворобливого первістка.

За спогадами сучасників, найбільше Богдан Лепкий захоплювався давнім іконостасом церкви Свято-Іванівського монастиря оо. Василіян у Краснопуці. Монастирська церква славилася на все Поділля архітектурою та чудовим різьбленим іконостасом. «Туди залюбки заходив молодий Богдан Лепкий, якого батько о. Сильвестр був священником у недалекому с. Поручин» [6, с. 5]. У спогаді «Краснопуца» Б. Лепкий надзвичайно емоційно описав свої враження: «Хто перший раз переступив поріг краснопуцанської церкви, став здивований, а з грудей його добувся оклик захоплення: «Ах!» Перед ним здіймалася велетенська, густо різьблена й суто золочена стіна, з численними високомистецькими образами – її славний іконостас. Бачив я їх чимало, між ними богородчанський, рогатинський і дрогобицький, але ні один з них, ... як синтеза архітектури, різьби та малярства, не вражав мене так сильно й не залишав по собі такого відгуку, як краснопуцанський» [5, с. 205]. Заслуга Б. Лепкого полягає і в тому, що він у мемуарах залишив детальний опис цієї пам'ятки сакрального мистецтва, яка не збереглася до наших днів. У 1899 р. дерев'яна церква згоріла, «одинокую її пам'яткою залишилися світліни цього іконостасу в збірці поета» [7, с. 34].

Перш ніж говорити про лепківську оцінку краснопущанського іконостасу, варто згадати такі слова професора мистецтвознавства Д. Горняткевича: «Богдан Лепкий розумівся на мистецтві так знаменито, як рідко хто в нас з-поза малярських кругів...» [7, с. 36]. Тому заслуговує на увагу висока оцінка письменника: «З Божої ласки митець проектував цей архітектурний і не будь-які різьбярі та малярі переводили його задум у діло. Кажуть, що василіанська традиція зберегла імена двох із них... Та ще казали мені, що ці два були ченці, що молилися і працювали, а Бог помагав їм у їхній роботі» [5, с. 205]. Цитовані слова багато дають для розуміння Божого Провидіння у мистецтві, що усвідомлював Б. Лепкий. При цьому письменник базував свої міркування на глибокому розмислі, що протиріч між релігійним і культурно-мистецьким розвитком народу немає.

Для визначення творчого феномена Богдана Лепкого, його мистецького кредо варто звернутися до таких слів митця у спогадах «Краснопуща»: «Різьба краснопущанського іконостасу була суцільна, наш український барок, а в малюнках знати було два напрями: один, що нав'язував до минулого, другий, що шукав зв'язків із грядущим. Перший, назв'яв його консервативним, скривався у глибоко викреслених рамках, другий, так сказати б, модерний, був в образах. Ці два напрями не сварилися між собою, а вдумливий глядач признавав, що так воно й повинно бути, бо що не творив би чоловік, творить він із двох понук: зі споминів про те, що було, і з туги до чогось нового й невідомого...» [5, с. 205]. Нові віяння проявилися, на думку автора спогадів, у образах Ісуса Христа та Богоматері. У бездоганному рисунку відчувалося прагнення до «реального відтворення виідеалізованих постатей». Саме ж «обличчя Матері Божої так дуже нагадувало якусь нашу, ідеальну, гарну жінку...», – писав митець [5, с. 205]. Опис ікон Ісуса Пантократора і Матері Божої, за словами О. Федорука, перейняті у Б. Лепкого поштивістю і благородством, сіють вони зерна добра та любові поміж людей. Безумовно, в своїй версії Пречистої, значив мистецтвознавець, Б. Лепкий виходив з «ідеалу, а ідеал той бачився йому в іконі у Краснопущі» [2, с. 57].

Тому не випадково Лепкий-маляр, працюючи у 1930 р. над образами іконостасу в греко-католицькій церкві св. Михаїла в селі Жовчеві біля Рогатина, намалював дві «помісні ікони: Богоматір на взір краснопущанської, та Ісуса-вчителя, крім того 4-ох євангелістів на царських воротах і 4 ікони на кивоті» [8]. Ці чудом збережені десять зразків церковного малярства Богдана Лепкого, виконані в необароковому стилі, яскраво свідчать про неперервність української іконописної традиції, витоки якої із Візантії.

Водночас митець не був байдужим до західноєвропейської живописної школи. До кращих надбань малярської творчості Б. Лепкого належить фронтальна композиція «Мадонна», створена в 1923 р. у Ванзее. «Обличчя Матері Божої вирішене в традиціях німецького живопису: широким пензлем він формує фігуру матері, в очах якої затаїлися чекання й непевність. Вона тримає на колінах немовля – сама ще мале дівча, виповнене ясною розуміння й сприйняття жорстоких вироків долі» [2, с. 57].

Однак не можемо погодитися з думкою О. Федорука про залежність мистецької творчості Б. Лепкого від літературної. Радше, навпаки, юнацькі мистецькі проби заклали фундамент майбутнього розвою творчої

натури митця. Слова Б. Лепкого: «Коли б я не був письменником, тоді хотів би бути лише малярем», – влучно характеризують, чим стало мистецтво у його житті [7, с. 36].

Цінний набуток української культури – діяльність Б. Лепкого-мистецтвознавця. «Численні згадки Лепкого про народне церковне малярство, іконопис, розуміння ним пам'яток сакральної культури, турбота про збереження спадщини вияснюють його глибоку обізнаність з цією сферою мистецтва» [2, с. 53]. У складних історичних умовах початку ХХ століття, коли будь-які прояви українства свідомо нищили польські чи російські шовіністи, Б. Лепкий у публіцистичних виступах, власних творах захищав українську сакральну культуру. Сучасників він закликав берегти неочінені скарби нашої духовності, ставши, колекціонерами та меценатами. Сам Б. Лепкий, за спогадами сучасників, перетворив свій дім у Кракові на церковний музей, повний «різних старих церковних образів, хрестиків, старих фелонів...» [9]. Гордістю митця «були старі, столітньої давнини, а то й більше, хрести, псалтирі, часослови, малий чудовий іконостас зі слонової кістки аж з Атосу...» [10]. «Так само виглядала його вілла «Богданівка» в Черчі... Кожний інтелігент, приїхавши до Черча, заходив до «Богданівки», щоб відвідати милого властителя та оглянути його церковний музей...» [9]. Про цю пам'яткоохоронну діяльність Б. Лепкого позитивно відгукувалося клерикальне середовище, зокрема, Митрополит УГКЦ Андрей Шептицький високо цінував подвижництво митця на ниві відродження української культури [11, с. 75].

Разом з тим вагомим був внесок Б. Лепкого у розвиток і дальший поступ національної мистецької школи. Так, на початку ХХ століття виникла проблема створення нових форм сакрального мистецтва, які б відповідали потребам Церкви і суті християнського вчення, його духовній основі. Богдан Лепкий виступав за поглиблення національної суті українського мистецтва на основі давньоукраїнських іконописних традицій і народної творчості, одночасно наголошував на необхідності його подальшого розвою в руслі поступального розвитку світового мистецтва.

Богдан Лепкий закликав сучасників створювати нові власні малярські школи, не даючи, таким чином, українському мистецтву нидіти в рамках провінціалізму. «Силою свого авторитету він скеровував плани власні і суспільні на виховання молодих митців, дбав про їх творче зростання» [2, с. 57]. Наприклад, у 1911 р. Б. Лепкий став першим рецензентом творів Олекси Новаківського, в майбутньому керівника першої української художньої школи при соборі св. Юра у Львові, створення якої зніціював Митрополит УГКЦ А. Шептицький. Саме співпраці з Б. Лепким у створенні вітражів до церкви в с. Мразниці під Бориславом завдячував своїми успіхами на ниві новочасного сакрального мистецтва їх автор, П. Холодний. Покійному П. Холодному письменник присвятив окремий реферат у краківській «Просвіті», в якому охарактеризував творчість митця «як синтез іконографічних форм і концепцій у візантиці» [7, с. 36].

Зацікавлення давнім українським іконописом та його візантійськими коренями, що впливало зі світоглядних уніїчних поглядів та східної ментальності Б. Лепкого, яскраво проявилось у популяризації письменником здобутків української сакральної культури серед загалу. Йдеться про присвячені знаменитим розписам

українських митців у Кракові, Любліні, Сандомирі мистецькі розвідки Б. Лепкого, опубліковані у 1940 р. на сторінках краківських «Люстрованих Вістей», а згодом у німецькому часописі «Das Generalgouvernement» [7, с. 37].

У статті «Українські фрески у краківській катедрі» Б. Лепкий засвідчив наявність у польській королівській столиці українських мистецьких пам'яток XIV–XV століть. Автор дослідив у Кракові на Вавелі чотири каплиці: св. Трійці, Чесного Хреста, Маріїнську, Гінчі, – які розмалювали фресками давньоукраїнські майстри. З них нині збережено лише Чеснохресну, в якій «малярські роботи покінчено 1470 р.», а відновлено «в цілості 1904–1905 рр. малярем Юлієм Маркевичем» [12, с. 9].

Богдан Лепкий подав детальний мистецтвознавчий опис каплиці Чесного Хреста, збудованої у стилі ранньої готики. Зокрема, наголосив на складності завдання, яке стояло перед малярами у розписі невеликих площин. Однак митці зуміли передати багату тематику канонічного розпису таким чином: «Образи, які звичайно бувають у головній наві та пресвітерії наших церков, дали на стінах каплиці, коло вікон, над ними й під ними, а малюнки з наших бань і підбанників перенесли на стелю, на ті трикутні вгнуті площини між ребрами склепінь. На стінах бачить глядач сцени з життя Ісуса, Матері Божої, а вгорі, на стелі, гуртки апостолів та пророків й євангельські хори» [12, с. 9]. Ребра склепінь були покриті орнаментом, який, на думку Б. Лепкого, вдало пов'язав поодинокі фігури святих «в одну синтетичну цілість», саме «отсе стремління до синтети є одною з головних прикмет декорації нашої каплиці» [12, с. 9].

Працюючи у католицькій Польщі, українські майстри у своїх розписах дотримувались іконописних традицій східної (грецької) Церкви. Від їхнього стінопису, писав Б. Лепкий, віяло «побоючим духом українця з XV ст., що так багато терпів і витерпів, обороняючи свою віру і своє власне національне «я»; знали вони (митці. – Н. Б.) дуже добре Святе Письмо, орієнтувались в апокрифічній літературі, в орудуванні символами, знали й признавали традицію, себто візантійсько-українське малярство, з котрого виходили...» [12, с. 10].

Водночас критик відзначив у розписах вавельської капели Чесного Хреста вплив латино-католицького іконопису, в тому числі італійського Відродження. Мистецтвознавець писав про українських малярів як про людей освічених, котрі «не замикали також очей на здобутки західного малярства. До монументальності й візійності нашого старого мистецтва вносили м'якість відродженого західного мистецтва, підносили земне до небесного...» [12, с. 10]. Тому, підкреслив Б. Лепкий, їх твори «дуже близькі для нас, українців, не є також чужі для наших західних сусідів» [12, с. 10]. Лепківська мистецтвознавча оцінка живописних робіт українських майстрів співпадає з висновком сучасного українського дослідника Ф. Уманцева, автора монографії під назвою «Мистецтво давньої України», про оригінальність настінних розписів вавельської церкви Кракова [13, с. 37–41].

Богдан Лепкий ідентифікував народних умільців, які створили краківські фрески. У документах дослідник віднайшов лише три імені: Андрій, Владика і Гал, – хоча «традиція каже, що було тих малярів одинадцять» [12, с. 10]. Автор статті був захоплений їхнім небуденним талантом. Лише «один докір можна зробити нашим

малярам XV ст., що не подбали вони про довговічність своїх творів, чим зробили кривду своїм нащадкам» [12, с. 10]. Йдеться про відхід малярів від «випробуваної фрескової техніки», що ґрунтувалася на малюванні «на свіжій ґрунті, щоб краски увійшли в нього» [12, с. 10]. Митці ж у Кракові «покривали висохлі стіни, додаючи до красок трохи вапняної води», що привело згодом до лушення фарби і знищення розписів [12, с. 10].

Таким чином, окреслене дослідження Б. Лепкого свідчить про високий мистецтвознавчий рівень автора та є своєрідним узагальненням його культурологічної і релігійної концепцій. Цілком обґрунтований висновок критика про історичний вплив на українське сакральне мистецтво релігійних і культурно-художніх традицій східної (візантійської) та західної (латино-католицької) культур, утім, основну роль у творчій діяльності митців Східної Галичини відігравали давньоруські традиції.

Висновки. Українська християнська культура для Богдана Лепкого впродовж усього його життя було джерелом насаги у творчості. У релігійній культурі свого народу він черпав духовні та фізичні сили, знаходив відповіді на запитання, які ставила дійсність. Під цим оглядом його життя і праця залишається назавжди прикладом беззастережної відданості ідеї християнської України. Рецепція української християнської культури у творчості Богдана Лепкого відобразили авторську культурологічну концепцію, основною тезою якої була ідея самодостатності національної культури та її взаємозв'язку з культурами інших народів. Керуючись загальнолюдськими цінностями, митець виступив за збереження духовної спадщини українського народу, як основи національної ідентичності в ХХ столітті.

Список використаних джерел

1. Білик Н. Культурологічна спадщина Богдана Лепкого: монографія. – Тернопіль: Богдан, 2013. – 184 с.
2. Федорук О. Богдан Лепкий і поступ національної мистецької школи // Високе небо Богдана Лепкого. – Тернопіль: Джура, 2001. – С.51–60.
3. Стрілець Н. Краснопуцанський монастир у творчій емоційній інтерпретації Б. Лепкого // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Літературознавство. – Тернопіль: ТНПУ, 2012. – Вип.36. – С.117–120.
4. Богдан Лепкий. Біографічний нарис, написав Зенон Кузеля // Золота Липа: ювілейна збірка творів Богдана Лепкого з його життєписом, бібліографією творів і присвятами / зладив Зенон Кузеля. – Берлін: Укр. слово, 1924. – С.9–89.
5. Лепкий Б. Казка мого життя. – Ів.–Франківськ: Нова зоря, 1999. – 299 с.
6. Смик Р. Свято-Іванівський монастир у Краснопуці // Церковний вісник. – 1992. – 29 листопада. – С.5.
7. Горняткович Д. Богдан Лепкий як маляр // Богдан Лепкий. 1872–1941: зб. у пошану пам'яті поета. – Краків–Львів: Укр. вид-во, 1943. – С.34–37.
8. Смик Р. Богдан Лепкий як іконописець // Церковний вісник. – 1991. – 3 листопада. – С.5.
9. Ліщинський І. Релігійність Богдана Лепкого (спогад) // Нові дні. – 1946. – Ч.29. – С.2.
10. Яворська-Копач О. Незабутня постать // Новий шлях. – 1986. – Ч.28–29.
11. Білик Н. Греко-Католицька Церква та Митрополит А. Шептицький у житті Б. Лепкого // Матеріали наук. конф., присв. 100-річчю від введення на митрополічий престіл у Львові Слуги Божого Андрія Шептицького. – Т., 2002.
12. Богдан Л. Українські фрески у краківській катедрі // Люстровани вісті. – 1940. – Ч.3.
13. Уманцев Ф. Мистецтво давньої України: істор. нарис. – К.: Либідь, 2002. – 328 с.

References

1. Bilyk N. Kulturologichna spadshhyna Bogdana Lepkogo: monografiya. – Ternopil: Bogdan, 2013. – 184 s.
2. Fedoruk O. Bogdan Lepkyj i postup nacionalnoyi mysteczkoji shkoly // Vysoke nebo Bogdana Lepkogo. – Ternopil: Dzhura, 2001. – S.51–60.
3. Strilec N. Krasnopushhanskyj monastyr u tvorcho–emocijnij interpretaciji B. Lepkogo // Naukovi zapysky TNPU im. V. Gnatyuka. Seriya: Literaturoznavstvo. – Ternopil: TNPU, 2012. – Vyp.36. – S.117–120.
4. Bogdan Lepkyj. Biografichnyj narys, napysav Zenon Kuzelya // Zolota Lypa: yuvilejna zbirka tvoriv Bogdana Lepkogo z joho zhyttypysom, bibliografiyevu tvoriv i prysvyatamy / zlyady Zenon Kuzelya. – Berlin: Ukr. slovo, 1924. – S.9–89.
5. Lepkyj B. Kazka mojogo zhyt'tya. – Iv.–Frankivsk: Nova zorya, 1999. – 299 s.
6. Smyk R. Svyato–Ivanivskyj monastyr u Krasnopushhi // Cerkovnyj visnyk. – 1992. – 29 lystopada. – S.5.
7. Gornyatkevych D. Bogdan Lepkyj yak malyar // Bogdan Lepkyj. 1872–1941: zb. u poshanu pam'yati poeta. – Krakiv–Lviv: Ukr. vyd–vo, 1943. – S.34–37.
8. Smyk R. Bogdan Lepkyj yak ikonopysец // Cerkovnyj visnyk. – 1991. – 3 lystopada. – S.5.
9. Lishhynskyj I. Religijnist Bogdana Lepkogo (spogad) // Novi dni. – 1946. – Ch.29. – S.2.
10. Yavorska–Kopach O. Nezabutnya postat // Novyj shlyax. – 1986. – Ch.28–29.
11. Bilyk N. Greko–Katalyeczka Cerkva ta Mytropolyt A. Sheptyczkyj u zhytti Bogdana Lepkogo // Materialy nauk. konf., prysv. 100–richchyu vid vvedennya na mytropolychyj prestil u Lvovi Slugy Bozhogo Andreya Sheptyczkogo. – T., 2002.
12. Bogdan L. Ukrayinski fresky u krakivskij katedri // Ilyustrovani visti. – 1940. – Ch.3.
13. Umancev F. Mystecztvo davnoyi Ukrayiny: istor. narys. – K.: Lybid, 2002. – 328 s.

Bilyk N. I., PhD in History, A / Prof. of Department of Data and File Processing and Ukrainian Studies, Ternopil National Economic University (Ukraine, Ternopil), nadia-biluk@ukr.net

Reception of the Ukrainian Christian culture in creation of Bohdan Lepkyj

In the article on the basis of the printed matters investigational originality of reception of the Ukrainian Christian culture in creation of Bohdan Lepkyj.

Reception of the Ukrainian Christian culture in Bohdan Lepkyj's work reflected the author's cultural concept, the main thesis of which was an idea of the self-sufficiency of the national culture and its relationship with the cultures of other nations. Guided by the universal human values, the artist took up the cause of the preservation of the spiritual heritage of the Ukrainian people as the basis of national identity in the twentieth century.

Keywords: B. Lepkyj, Ukrainian Christian culture, creative work.

Билык Н. И., кандидат исторических наук, доцент кафедры документоведения, информационной деятельности и украиноведения, Тернопольский национальный экономический университет (Украина, Тернополь), nadia-biluk@ukr.net

Рецепция украинской христианской культуры в творчестве Богдана Лепкого

На основании печатных материалов изучено рецепцию украинской христианской культуры в творчестве Б. Лепкого.

Рецепция украинской христианской культуры в творчестве Богдана Лепкого отразила авторскую культурологическую концепцию, основным тезисом которой была идея самостоятельности национальной культуры и ее взаимосвязи с культурами других народов. Руководствуясь общечеловеческими ценностями, писатель выступил за сохранение духовного наследия украинского народа, как основы национальной идентичности в XX веке.

Ключевые слова: Б. Лепкий, украинская христианская культура, творчество.

* * *

УДК 636.082:009:001

Апостол М. В.,
кандидат історичних наук, Національна
наукова сільськогосподарська бібліотека
(Україна, Київ), apostolmv@online.ua

ПОПУЛЯРИЗАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІКА М. В. ЗУБЦЯ

Висвітлено основні напрями популяризаторської діяльності доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН М. В. Зубця. Узагальнено внесок ученого в становлення аграрної біографістики і бібліографії, підготовку довідкових видань. Охарактеризовано його редакційно-публіцистичну діяльність в контексті підготовки міжвідомчих науково-тематичних збірників, часописів, підручників, монографій, державних племінних книг, каталогів, узагальнюючих статей, а також рекламно-інформаційних видань, що висвітлювали здобутки окремих наукових установ і відомих учених з питань розведення та селекції сільськогосподарських тварин. Обґрунтовано, що популяризаторська діяльність М. В. Зубця сприяла розвитку науки з розведення сільськогосподарських тварин. Дослідження ґрунтується на використанні комплексу загальнонаукових, структурно-функціональних та історичних методів.

Ключові слова: розведення сільськогосподарських тварин, скотарство, селекція, племінна справа, порода, теорія породотворення.

Академік М. В. Зубець – відомий учений–селекціонер, талановитий організатор і реформатор дослідної справи у тваринництві. Здобутком ученого є розроблення концептуальних теоретичних і методологічних положень породотворення у скотарстві, розвиток генетичних і біотехнологічних основ селекції сільськогосподарських тварин, актуалізація проблеми збереження і раціонального використання генофонду порід. Наукові розробки М. В. Зубця сприяли кардинальному перетворенню вітчизняного тваринництва в другій половині ХХ ст., виведенню низки високопродуктивних порід великої рогатої худоби, що відповідають рівню європейських стандартів.

Вивчення здобутків ученого з розведення і селекції сільськогосподарських тварин є необхідним для розроблення сучасної стратегії розвитку тваринництва як пріоритетної галузі АПК України. Окремі його наукові розробки з удосконалення і виведення нових порід худоби, організації дослідної справи у тваринництві узагальнені в наукових працях М. Є. Єфіменка, Ю. П. Полупана, М. В. Гладія та ін. [4; 10; 3]. Однак до цього часу не проведено ґрунтового вивчення його популяризаторської діяльності, яка здійснювалася у контексті розвитку галузевої наукової думки. Тому дане завдання висувалося на перший план при проведенні дослідження. Методологія дослідницького пошуку ґрунтується на застосуванні системно–історичного підходу.

М. В. Зубець сформувався як популяризатор досягнень з розведення сільськогосподарських тварин ще на початку своєї творчої діяльності. Його перші наукові праці присвячувалися успіхам з виведення нових ліній і родин симентальської породи, використання тварин з рекордною продуктивністю у селекційно–племінній практиці на держплемзаводі «Тростянець» Чернігівської області. Це, передусім, статті: «Новая заводская линия» (1966), «Рекордистка симентальської породи» (1966), «Племзаводу крупного рогатого скота симентальської породи «Тростянець» – 50 лет» (1969) та ін.

Найбільша кількість науково–популярних праць М. В. Зубця присвячувалася питанням селекції сільськогосподарських тварин. Так, у статті «Розвиток вчення про генетику, селекцію і біотехнологію у тваринництві в працях українських вчених» (2001) він